

אני הגבר ראה (ותיעד)

כ־300 אלף פליטי השואה התרכזו לאחר המלחמה במחנות העקורים. כל אחד מהם נשא בליבו סיפור אישי של כאב ושכול אישי מימי החורבן שזה עתה תמו • איש הצלה אחד, ר' יוסף שלמה באום ז"ל, הבין שצריך לתעד לדורות את המראות והדמויות. הוא רכש מצלמת 'קודאק', בה צילם כ־1,000 תמונות • לאחרונה הסתלק, לא לפני שהעביר את האוצר ההיסטורי הבלום לידי איש הספר והמחקר, הרב שמואל אלברט שליט"א, שחולק עם 'יתד השבוע' מבט לתמונות, ומבקש את עזרת הציבור בזיהוי הדמויות

הדמויות שמאחורי הסבל וההצלה. למעלה מימין: מחנה העקורים "אולם". למעלה משמאל: במחנה העקורים ווינדשלייבאך. למטה מימין: לא ידוע. למטה משמאל: כנראה גם מחנה "אולם"

מחיי הילדות שלהם, מימי התום הבוסריים, מחקים האהוב של הוריהם, מהפינה החמה של בית עליו, אל זרועותיהם המאיימות של חיות הטרף, הגרמנים, הפולנים, האוקראינים ושאר עמי אירופה השפלים.

המראות האלו של תקופת ההתנערות והתקומה, על קשייה, עורפלו בזיכרונות שהתמקדו בהנצחת שנות השואה עצמה. הפליטים עצמם יצאו ממחנות העקורים ופנו איש איש לכאבו, איש איש למקומו. מהם שעלה בידיהם לבנות את חייהם מחדש, לשקם - אם ניתן בכלל להגדיר זאת כך - את הריסות עולמם, ומהם שנשאו את כאבם בבדידות נצח.

עדשה אחת כוונה, ביקשה להנציח את הדמויות, את הפנים של הימים ההם. מאחורי העדשה ניצב אברך חסידי בעל מעוף ויוזמה יוצאת דופן, קראו לו רבי יוסף שלמה

הייתה זו תקופה עמומה, כמו חמקה מקורות העתים, השנים שלאחר שואת יהודי אירופה, השם יקום דמם. היו שכינו זאת תקופת 'שארית הפליטה'. היו אלו השנים שהאודים העשנים, עם שרידי חרב, התנער מעפר. למרבה הפלא גם בעת ההיא, נקלעו השרידים לקשיים וחבלי תקומה מרשעת גויי הארצות. בכל רחבי אירופה התרכזו פליטי מחנות המוות, בריכוזים שכונו 'מחנות העקורים'. כשלוש מאות אלף יהודים נמנו על מחנות אלו. קשה לראות את המאורע במושגים מכלילים, במספרים, כל אחד מתוך אותם פליטים היה סיפור של כאב עמוק, של אובדן ושכול. ביניהם בלטו עשרות אלפי ילדים יתומים שראו בעיניהם את האכזריות שבאדם, את הרוע שבאנושות, את צדו האפל של העולם. הם נותקו ביד גסה

הצלה שנפטר לאחרונה, במחנות העקורים באירופה, לאחר השואה

הרב גרשון טברסקי

צילומים: יוסף שלמה באום.
באדיבות: הרב שמואל אלברט

של רבי גרשון אליהו ליס זצ"ל, והיה תלמידו של המחנך המפורסם רבי גודל אייזנר זצ"ל מפארי חסידות גור ובסוף ימיו מנהל רוחני של ישיבת חידושי הרי"ם בתל אביב.

עם פרוץ המלחמה, נאלצה המשפחה כיתר היהודים לעבור לגור בתחומי הגטו ברחוב פודוצנה 5, ובגרמנית אמבך 5. ר' יוסף ואחיו עבדו בגטו. ההורים והאחים הי"ד נלקחו למחנה "חלמנו" ושם נעקדו.

מכיוון שר' יוסף היה עובד טוב צעיר ובריא, העבירו אותו לעיר צ'נסטוחוב שם עבד בבית החרושת "הסק" עד סוף המלחמה.

לאחר השחרור חזר ללודז' כדי לחפש את משפחתו, ואז התברר לו גודל האסון - אף אחד מכל משפחתו לא נשאר בחיים, רחמנא לצלן.

אנחנו מבינים שהוא היה בצד המציל, לא בצד הפליטים.

אכן, הוא עסק רבות במסירות ביחד עם איש ההצלה החסיד ר' לייבל זאמוש ז"ל, בפדיון ילדי ישראל מהגויים הפולנים, פעילות שיש רבות לספר עליה בנפרד.

בלודז' פגש האבא זכרוננו לברכה מספר חברים ואיתם נסע לגרמניה לקיבוץ "פלדפינג". בקיבוץ זה אספו ילדים שנותרו לבדם והקימו מוסדות עבורם. בתחילה היה מדרוך במוסד הילדים, אח"כ עבר לעבוד במרכז של פועלי אגודת ישראל במינכן, שסייע רבות לפליטים.

“בזמן המלחמה הצליח אבא להחביא תכשיטים וכלי כסף באדמה, וכאשר חזר ללודז' לקח את כל מה שהטמין, וכן לקח מהבית בגטו כל מיני תמונות ומסמכים שנשארו”

הצלם יוסף שלמה באום בתקופת הצילום

אף אחד לא נשאר

את סיפור חייו של ר' יוסף שלמה באום ז"ל, אנו שומעים מבתו הגב' רות אינהורן תחי':
אבי, ר' יוסף שלמה באום ז"ל, נולד בשנת תר"פ בעיר לודז' שבפולין, לאביו ר' שמריהו חיים ולאמו מרת רודה רייזל לבית סוכצקי הי"ד. לאבא היה אח בשם מנחם מנדל ואחות בשם רבקה הי"ד. המשפחה התגוררה ברחוב צגלאנה 14 בלודז'. כמו משפחות רבות אחרות הם חלקו חצר משותפת עם הסבא והסבתא הר"ר אפרים פישל ומרים סוכצקי ז"ל, שלהם היו 10 ילדים.

הוריו, רבי שמריהו חיים ואמו, עסקו במסחר בכדים. ר' יוסף שלמה למד בתלמוד תורה "דרכי נועם" בלודז', מיסודו

באום ז"ל. הוא נמנה על קבוצה שהתאגדה בוועד ההצלה של הפליטים, ופעלה במחנות העקורים.

ביוזמה מיוחדת רכש רבי יוסף שלמה מצלמה, מושג ייחודי בימים ההם, באמצעותה הנציח רגעים ופנים במחנות. לא פחות מאלף תמונות נלכדו בעדשת מצלמתו. קבוצת פליטים בעמידה לצורך צילום.

אירועים ומאורעות בתוך המחנות. פנים, פנים המביעות ומקפלות כאב ותקווה.

לאחרונה נפטר ר' יוסף שלמה ז"ל. את האוצר הבלום של התמונות, בשחור-לבן, העביר לאיש הספר והחקר הרב שמואל אלברט שליט"א, עורך ומהדיר ספריו של 'הרב מפרז', הגאון רבי שמואל רובינשטיין זצוק"ל, שיצירות רוחו והגותו נשזרים במלחמת הרוח בימי הזעם ולאחריו.

”אבא היה יותר מתעניין מאשר מספר. לצערנו, לא מספיק שאלנו ולא השכלנו להנציח את הסיפורים והעובדות מאותה תקופה”

למעלה מימין: לא ידוע. משמאל: מחנה "אולם". למטה: מימין: בית ילדים ב מחנה "אולם". משמאל: כנראה מחנה "אולם"

רחל לבית גרסטנר משצ'קובה גליציה בשנת תש"ט, בגרמניה, וכעבור שנה נולד שם בנם אהרון חיים. בשנת תש"י עלו לארץ. בתחילה התגוררו בבית הדודה היחידה שנותרה לו, מרת חנה ובעלה ר' חיים פלדבלום ז"ל, שעלו בשנת תר"פ לארץ ליחיפה". לפרנסתו עבד אבא ז"ל כמנהל חשבונות במאפיית לחם. בשנת תשי"ד עבר עם משפחתו לגור בשיכון פא"י בקרית אליעזר ב"חיפה". ר' יוסף עבר אז לעבוד בבנק פאג"י בחיפה, שם עבד כעשרים וחמש שנה. הוא היה מוכר בעיר "חיפה" כאדם ישר, צנוע, בעל חסד, אהוב ונוח לבריות, ונפטר בשנת תשס"ד.

ה'ברירה' הגדולה

הפליטים שבו בתחילה למקום מגוריהם ברחבי אירופה המזרחית, במיוחד פולין. הם סברו שימצאו שם את ביתם האהוב ואולי, מי יודע, יצליחו לאתר בני משפחה אובדים. אלא שהמציאות הכתה בהם קשות. מעבר לכך הפולנים האכזריים - אפרופו הוויכוח שעתה מתרחש - לא בחלו להמשיך לפגוע ולהתעלל בהם במיוחד מחשש שמא יבקשו לשוב לנחלתם הגדולה. עקב כך התרחשה 'הברירה', הלא היא המנוסה הגדולה מפולין אל גרמניה, דווקא שם המדינה המושפלת והכבושה אפשרה להקים בה את מחנות העקורים. זו הסיבה שמרבית התמונות הינן מהמחנות שבגרמניה.

הרב שמואל אלברט שליט"א, האוצר של התמונות המיוחדות, מספר שהתמונות מתמקדות בעיקר בחיי הפליטים במחנות, כולל אירועים מיוחדים שנערכו שם בעיקר במסגרת הפעילות של 'אגודת ישראל' והארגון הפעיל שעל ידו 'פועלי אגודת ישראל'. (אין קשר בינו לבין הגוף שפעל בשם זה בארץ ישראל ג"ג)

הרב אלברט שליט"א פונה לציבור ומבקש בכל לשון של בקשה, אם וכאשר יש מי שמזהה דמויות בתמונות, מקרוביו או מכריו, או לחילופין כל מי שיש לו תמונות או מסמכים הקשורים לתקופה המדוברת אנא יפנה בטלפון 0533-181077 או באימייל: salbert@okmail.co.il

לאחר השחרור, קנה אבא זכרונו לברכה מצלמת "קודאק" מדגם "רוטינה", משוכללת מאוד - שנמצאת עד היום ברשות המשפחה - וצילם תמונות רבות המשקפות את אורחות החיים של שארית הפליטה בעיקר במחנות העקורים. הוא למד צילום וגם פיתח חלק מהתמונות בעצמו. את התמונות סידר באלבומים מסודרים להפליא, וכתב בחלק מהם היכן צולמו ומי מצולם בהם.

הוא עצמו סיפר על מה שהתרחש? הוא היה יותר מתעניין מאשר מספר, לצערנו לא מספיק שאלנו ולא השכלנו להנציח את הסיפורים והעובדות מאותה תקופה.

האבא עלה לארץ לאחר המלחמה? אבא נישא בגרמניה בשנת תש"ט לאימא, מרת

ד"ש רחוק מאמא: 'צאינה וראינה'...

אנקדוטה מעניינת מספרת הבת, הגברת אינהורן תחי':

חודשים מספר לפני פטירתו של ר' יוסף שלמה זכרונו לברכה, איתרו ב"יד ושם" את הספר "צאינה וראינה" של אמו. וכך הסבירו ב"יד ושם" את נסיבות גילוי הספר:

בסביבות שנת תש"ס העלו ב"יד ושם" לרשת המחשבים את כל דפי העד והחפצים שנמצאו. ר' יוסף רשם בדפי העד שמילא בתשי"ז את שם אמו ורדה רייזל באום מגטו לודז', וזה היה בדיוק השם הרשום על סידור ה"צאינה וראינה". "יד ושם" לא ידעו להגיד איך הגיע הסידור לארץ. היה מרגש ביותר עבור ילדיו ונכדיו להגיע ל"יד ושם" לראות ולגעת בסידור. כמובן ש"יד ושם" לא הסכימו לתת את הסידור היות והם משמרים אותו בקפדנות ומציגים אותו באוסף המוזיאון.

"המצלמה המשוכללת נמצאת עד היום ברשות המשפחה. אבא צילם בה תמונות רבות המשקפות את אורחות החיים של שארית הפליטה. את התמונות סידר באלבומים מסודרים להפליא, וכתב בחלק מהם היכן צולמו ומי המצולם"

יחד עם חבריו לעבודת הקודש, ר' דוד אדלר, ר' צבי פאראסאל, ר' יוסף הימלפארב, ר' משה מונק ור' דוד קליין, היה פעיל מאוד ונסע לבקר לעתים תכופות בקיבוצים של פועלי אגודת ישראל שהיו בגרמניה.

מה הסיפור של המצלמה? בזמן המלחמה הצליח להחביא תכשיטים וכלי כסף באדמה, וכאשר חזר ללודז' לקח את כל מה שהטמין, וכן לקח מהבית בגטו כל מיני תמונות ומסמכים שנשארו.

קבוצה של פליטים שנוסעת לארץ או למקום אחר, המיקום לא ידוע

